

تۈرك يوردى

ناشرى : تۈرك يوردى

مديرى : محمد امين

۲۲ اغستوس ۱۳۲۹

۲ جلد

①

۲

صاف ۲۳

74

حکمدارلرک ، عسکر و مأمورلرک تاریخده کی موقع و اهمیتلری انکار اتمه یز ؛ لکن اونلری یوروتن ، اونلرک افکار و افعلانه حقیقی عامل اولان خلفدر ، خلقک احوال اقتصادی و اجتماعی سیدر . برفیدلرک دیدیکی کی یالکیز سوز باشی اولان بویوک حرفلر (ماژوسکوللر) ایله تاریخ یازیلاماز ؛ اصل کوچوک حرفلر (مینوسکوللر) له تاریخ یازیلیر .

عثمانلی تاریخینک اسکی دورلرنده خلقک احوال اقتصادی و اجتماعی سنی آرایوب بولق ؛ اولش ، کومولش حیاتی تکرار میدانه چیقارمق ، اعتراف ایدرک غایت چتین برایشدر ؛ لکن غرب مورخلری ، اسکی مصری ، کلدانی ، ایران و یونانی بیله دیر یلتوب یاشانه بیلیورلر . برقاچ بیک ییل اول اوله ن جمعیتلر احیا ایدیله بیلسه ، برقاچ یوز ییل اولکی هیأت عثمانیه ، نه دن ابدی بر موته محکوم اولسون ؟ ذاتاً حقیقی بر مورخی .

علی العاده بروقه نویسدن تمیز ایدن خاصه ده ، ماضی یی تکرار یاشامق استعداد و اقتداری دکلیدر ؟ عثمانلی تاریخی انستیتوسی ، اسکی وقعه نویساریمزک یازدقلرندن فرقسز بر مجموعه وقایع قلمه آینه جق اولدقن صوکره ، بیلمه یز ، بوقدر تکلفه حاجت وارمیدی ؟ .

ت . ی .

صامت

آتایلره طوغری

(باشی ۱ نجی بیلک ۱۲ نجی صایسندنه)

آقشام نمازی متعاقب قیمر مجلسی قورولدی . اون بش یگری قدر مسافر صاحب خانه طرفندن طولدیریلان کاسه لری بوشالتمه باشلاق . قونوقومشودن ، گلوب گچنلردن بعضیلری ده مجلسه اشتراک ایتدیلر . بوراده گلن گیده نک طائیشمی عادت دگیل . حتی او صاحبنک بیله طائیشمی ایجاب اتمه یور . سلام و بردکدن صوکره قورولان صوفره نک اوکونده دیز چوکه رک هر کس قاریننی طویوره بیلیر . بونکچون دعوت ، یاخود طائیشمق اقتضا اتمز . بوسورتله بزم مجلسنده صوکره لرینه طوغری خیلی گنیشله دی . فقط قیمر بول ایدی . هیمزده کفایت ایتدی . یاتسویه طوغری ات ده گلدی . بوده بول ایدی . اوزاقدن گلن مسافر اولدیفمزدن قویونک برق لاق دینی ابتدا بکا ویردیلر . دیگرینی ده او محترم زایسانلی افندی یه تقدیم ایتدیلر . صوفره ده اتمک و سائر ات یاننده بولنمی معتاد اولان یمکاردن هیچ بریسی یوق ایدی . شو حالده قارنمزی هر حالده ات ایله طویورمق اقتضا ایدیوردی . آنکچون بک خصوصنده هر کس ممکن اولدینی قدر استعجال گوستریوردی . .

هېمن طوبىدى . اوزرىنه برر كاسه ات صوبى ده ايچىلدى . داها آرقەسى بولسە بىلە
مەدە مەزە آرتىق بوش يرقالامش ايدى . .

ايرتەسى صباچ چايدىن سوڭرا يايان اولەرق كىزىمكە كىتىدك . دونوب طولاشىدەن
سوڭرا حەقىقەتەن اوزالرىنىڭ يايان كىزىمكە ايچون مەشكلاتلى اولدىنى آڭلاشلىدى . بىرر اورمان
كېيى قامىشلىقلار ، ياخود اوزون بويلى سىرت چىلار (۱) يورومكە مانع اوليور ، انسان اوچ آرشىن
اوزاقىدە اولان برشىپى كورمەكەن عاجز قاليوردى . اركەك ، قادىن ، ياقىن قومشولرىنە
بىلە آتە بېنەمەن كىتمەكى خاطرلرىنە بىلە كىتىرمەن قازاقلارنىڭ حەقى اولەقلىرىنە حەكم ايتىم .
اوگىلنە طوغرى بىنە قىمەت مېلىسى تەرتىب ايدىلدى . فقط بودىمە غلبەلك يوق ايدى ،
چونكى قونوقومشونىڭ چوغى اوتەنە ، برويە ، ماللىرى ، حيوانلىرى يانېنە كىتمەش ، اولرى
اوتلاتىق ، صوۋارمىق ، ياخود طوبىلاقىلە مشغول بولغىلوردى . آرتىق بىنە قىمەتە خېلى
آلىشمش اولدىمەن آلتىشىم ، يەنە كاسە ايچمەكە باشلامش ايدىم . فقط سىز ، طوقوز
چوق كايور ، سىزىمكە ويريور ، اشتەپاي قاچىيوردى . اشتەپاي قاچىمىق دە ايدىگىل ؟
چونكى دائىما قىمىزلىرى مەتەقب ات كەلك عادت . .

اوگەلەن سوڭرا آۋولك يانى باشىدىن آققەدە اولان « كىندىرەك » نەرىدىن اولە
ايە بالىق طوغىمە قويۇلدى . كوش حرارتى براز غائب ايدىنچە پە چوق باقى طوبىلغە
باشلادى . ايكى ساعت طرفىدە مەسى دە برر قارىشىدىن اكسىك اولماق اوزرە آلتىش دانە
آلابوغە (قىزىق قاناتلى برنوع بالىق) طوبىلىمىش ايدى . بر چوق نەرىدە بالىقچىلىق
ايتىدىكەم حالەدە بويە بولغە تصادىف ايتىدىكى خاطرلاميورم . آڭلاشلىدىنە كورە بونەردە
بالىلار بىرىكوب قالمش دە كىمە بونلرە آل اوزاتمامش ؟ ذاتا بورانك قازاقلرى بالە قارشى
پەك زىادە لاقىد بولغىلورلار . آزالرىدە اولەنك نە اولدىنى دە مەلوم دىگىل . بزدە اولەلرە
آۋول قادىنلردىن تەدارك ايتىدىكەم ايكىنەلرى بۇكەركە اعمال ايتىش ايدىك .

بواقشام يەكە پەك بوللى اولەجى ايدى . قوپون ، بالقەن باشقە بزدە بزم آۋجى رەقەمىزنىڭ
كىتىردىكى اوچ دورت اوردىك بوتون مسافىرلىرى سويندىردى . قىمەت ، پەك انسانىدە بىنە
غلبەلك اولمش ايدىك . ھەكس دە بىلىدىكى تەلەن چاليور ، قازاقلار حيوانلردىن ، ماللردىن ،
بىلىم نەردە آسى اولدىغىدىن (اكابردىن بىرىنىڭ وفاتى وسىلە بىلە اجرا ايدىلن ات مەسابقەسى)
بزم تانىمىدىمىز بىر بايك آتى برىچىلدىكى ، اوتە كىمىنىڭ آلتىچىلىكى قازاندىغى ، قوپونى قوزولادىغى ،
ياخود حيوانلرىنى طوبىلاركن اوچ ياشىدەكى قاشقا آتەك قاچىدىغى . . . آڭلايدور : برو
طرفە بزم آۋجى دە نەركەنارندە . قوملقدە بولنان بر قازسوروسنە نشان آلمش ايسە دە
اوشاغىك احتياطسىزلىقە قازلر اوچوشمىش . . . فقط بىن بودىمە قىمىزى چوقچە قاچىمىش
اولدىمەن اوردىك ايلە بالقىلارنىڭ . مەلادىنى آڭلامق قەبل اولەمدى ؟ ھوا آلتىق اوزرە خارچە
چىقىم .

بۇكچە پەك خوش كچىدى . ھەر طرفدىن كەلمە يىلى مسافىرلر واردى . چوغى بالخاصە

(۱) مەرادە بىتەر قامىش كېيى بر نىباتدر .

اوكچە نىڭ خامارەسى ايچون گىلەشلەردى. صاف قىلپى اولان بو آدمىلار يەك دىگىرىلە مسابىقە ايدىرچە سەنە احوال عمومىيەلەرنىڭ بىت ايدىيور، آلتايلار دە، يايلاردە روس مەھاجرلىرىنىڭ مەھاجرلىرىنىڭ، ھۆكۈمەت مەھاجرلىرىنىڭ دە آرتىق بويە گۈچلەنگە بىراق ھەرق مەنسەب بىر يەردە بىرلىككە توپىيە ايتەلەرنىڭ دىگىر اولەقلىرىنى آلتايدىيور؛ اباغىن جەد آلتەشمەش اولەقلىرى ھىيات سىر بىستانەنى تىرك ايدىوب دە بىرروسىڭ خامارى ايچون «طاوان آلتەندە» مەسكىنەنە اوتۇرە. مەھاجرلىرىنى سويلەيدۇرلاردى. ايجاب ايدىرسە يوزلارچە سەنەلەرنى بىر يىشادقلىرى لىطىف مەھاجرلىرىنى، ھەق بىر دىرچەيە قەدر مەقسەد ايتەلەكلىرى اباۋاجدادلىرىنىڭ بىتلىرىنى (تەربەلىرىنى) بىلە آغلايە آغلايە تىرك ايدەرك اوزاق آلتايلار، داغ آزالىنە چىكىلە بىلە چىكىلە بىلە ھەمىيان ايدىيورلاردى. ذاتا بولۇر كەندىلەردە ۋەقەلە بىكى اۈچ ھەسر اولىسى روسلارنى سىبىرىيە نەۋز ايتىگە باشلاملىرى اوزىنە قالپا تاغلارنى آشەرق بوزلارە قەدر گىلەشلەردى، ايشە بۇدقەدە روس تىكرار بولۇرى تەقىب ايدىيور، قىشلاقلىرى ايلە يايلالىرى آزالەندەكى بولۇرى كىيور؛ ئۇ گۈزىل اوتلاقلىرىنە مەھاجرلەر يىرلەيدۇرلار؛ ھەلە بوتون ايرىتىش بولۇرىنى تاآلتاي ايجورلارنى، مەھاجرلىرىنە قەدر باقەل تىخت ھاكىمىدە بولۇندىرمىق ايسىيور؛ آلتاينىڭ تەبەلىرى، اوۋاللىرى، صاۋور، تار بۇغانلىرى ئاتەكلىرى، ھەلە يايلا اولق نەقە نەزەرنىڭ فۇق العادە مەھ اولان «مارقە گۈلى» اطرافى ھەپ روسلارنى بىر مەسكىنەسى، كۈچۈك روس مەھاجرلىرىنىڭ مەھاجرلىرى ھالە گىرەمكە بولمايور. ايشە بۈگۈن اوراننىڭ بىرلىك تۈرك-قازاقلىرىنى ئۇ زىادە دوشۇندىرنە مەسكىنە. ھەقىقەتە روسلارنىڭ شەققەتسىز سىياسەتلىرى بولۇپلارنىڭ ھىياتلىرىنە پەقەت ئاتىر اجرا ايتىش؛ گۈچلەككە ئاساسلىرى اوزىنە قورۇلۇش اولان مەھاجرلىرىنى تەلەندەن سارمەش؛ مەھاجر يىرلەيدۇرمىك خەسۋەندە بولۇپلارنىڭ بولۇرى، سولۇرى، مەھاجرلىرى، بولۇرى.. اوزىندەكى ھەقلىرىنىڭ طانغامسى آتلىرىنى تەلەككە دوشۇرۇش، ئسكىسى گىپى، چوق ھىۋانات بىسەلە يەرك، آنلىرى اوتەدنىرە مەنەد اولان اصوللار اوزىرە اوتلاقنى، مۇسەنە گۈرە مەھاجرلىرىنى دىگىشەرمىك، بالخاسە نەھ بولۇپلارنى مەھاجرلەر تەخەبىس ايدىلەيكنەن سولارنىڭ چەتلىرى پەقەت زىادە گۈچلەشمەيدۇر. سولۇ سەنەلەرە طوغرى ھىۋانات ۋەترو تەبىئەسى يۈش يۈش آزالەرق سەادت مەلەنىڭ انخۇطاطە باشلادىنى گۈرەلەيور. بۇ ھال دوام ايدىرسە، ئسپاى وسطى قازاقلىرى آراسىندە اولەينى گىپى بورادەدە مەھش بىر سەفات باشلەيەننى مەھقەدەر. شۇ ھالە گۈرە ياروس ھۆكۈمەتى مەھاجرلىرىنى اسكانى خەسۋەندە اصل مەھكەمەنىڭ سەھبى اولان بولۇپلارنىڭ دە ھىياتلىرىنى، مەھشەتلىرىنى نەزەر دىقەتە آلالەرق اولۇچەلە ھەركەت ايتىشى ايجاب ايدۇر! ياخۇد بولۇپلارنىڭ كەندى چارەلەرنە كەندىلەرى باقەلەرى لازىم گىلەر. يوقسە بولۇپلارنىڭ سەادت اعتقاد ايتەلەكلىرى شۇ ھىياتنىڭ روسلارچە سەسەرىلەك تاقى اولەنەرق كەينى تەبىئەتات دوام ايدۇر، بولۇپلار ايچون دە باشقە درلو ھىيات ۋە مەھشەتە آلتەشق ۋە ياخۇد آلتەشقلىرىنى ادامە ايچون مەقتىسى اسبابە توسل ايتەك قابىل اولەماز ايسە مەھق بىلەيدۇرەكە مەلەنلەرچە تۈرك-قازاڭ سەادتى تەمىنە كەفايت ايدىن او كەندىش اوۋال، اولطىف يايلا، ھەن قەرب مەھش بىر سەفات مەيدانى ھالە گىرە چەكەر. ايشە بىر ھەس قەبىلە ۋەقە بۈگۈن بوتون بولۇپلارنى دىرەن دىرەن

دوشندیر یوردی ، امیددن زیاده بآسلره سوق ایدیوردی . آنکچون هر کس متحیره .
بو بؤک . کوچوک نه یا ییلمق لازم کله جگنی کسیدیرمه یور . ایکی اوچ دوست بر بره
کله یی . یا خود امنیت ایتدیکلری بر کیمسه به تصادف ایتدیلمی همان برنجی فرصت ایله
بو مسئله موضوع بحث اوایور .

صلیم ثابت

یتیمی

طبرعات

• دیلیجز •

« باقو » ده چیقان « اقبال » رفیقمرک صوک کلن نسخه لرندن برنده دیلیجزه
داثر شایان دقت بر مقاله کوردک . « ناری » نام مستعاریه امضالان او مقاله نك
بعض قسملری عیناً آشاغی به آلیورز :

« جوق وقتدنبری مباحثه مجلسلرندمه مهم یرلر طوتان مسئله لرده بری ده قفق زده
دیل مسئله - یدی .

« آانی ایل بوندن اولدی . دیل مسئله سی ایچون غزته لر چارپشدی . او وقت
آکلاشیلدی که خلقک بو خصوصده فکری بر دگلدی . بر قسم . آذربایجان تورک لری
ایچون آذربایجان دیلی قبول ایدیلسه سسدر دییر . دیگر بر قسم ده خایر آذربایجان
تورکجه سی اکسیکدر . عثمانلی جهتی کرک قبول ایدک . جوانی و بر بردی .
« سوکزه بوده تورک عالمده کی اوژکه مسئله لر کی اختلاف جرگه سته چکیلدی .
معلقده قالدی .

« بلی . هر حالده بر دیل لازمدی . اما بو دیل آذربایجان دیلنک ترتیب و تنظیم اولنان
قسمی . یوقسه عثمانلیجه می اولقی کرک ؟ بو سؤاله اطرافلی جواب و بره بیلمک ایچین
بزده دیل ایمدیکی حالده نه کی ایشلر گوره جکدر . اوکا باقلم .

« بزه او دیل لازمدی که شهر ایله . کندیلره بلکلری . موقعلری . چالشمه نك
یولی . ایچون گری قالدیلری . ترقی ایچون نه جورده (یوله) آدیملر آتقی لازم
کله ییگی او گره تسون . جسارت مدنیه لرخی . اتفاق و معاونت حسلری . اخلاقلری دوزه تسون .
« بو آنجق بزم لغتلرمن . بزم ترکیب لرممن . بزم جمله لرممنله ممکن اوله بیلور .
« کلمک عثمانلی دیلنه :

« بودیل عجیب برهالدر ! دینه بیلر که نازک . سلیس . ذوق اوشایان لطیفلیکی .
گوزلاکی قدر دار بر محیطه خاص اولقده تنکدر .

« اما اونازک دیل . که بز غزته لرده اوقویوروز . بر جوقلریمزک خوشنه کلیر . عموم
دانیشه بیلمز . هر کس آکلامنی باجارس . واستانبوله . بلکه استانبول ایچنده محدود
برنیچه فامیلیا وادیلره ذوق السهیک احسان ایتمش اولدینی نعتلر دندر .